

**Ocena zagrożeń dla walorów przyrodniczych i kulturowych terenu leśnego,
wydzielenia 190a leśnictwa Łysomice w Nadleśnictwie Toruń,
związanych z planowaną rozbudową ulicy Leśnej i ulicy Spółdzielczej
w miejscowości Papowo Toruńskie - Osieki
2024**

Inwentaryzacja i ocena ornitologiczna

Leszek Wasielewski

Wstęp

Patrząc na zagadnienie oceny zagrożeń walorów przyrodniczych i kulturowych terenu leśnego od strony zamierzenia inwestycyjnego, tj. rozbudowy ul. Leśnej na odcinku od ul. Kościelnej do ul. Spółdzielczej w miejscowości Papowo Toruńskie – Osieki, a także z punktu widzenia ornitologii, najbardziej strategiczne (kluczowe) znaczenie ma stosunkowo wąski pas drzewostanu ciągnący się 20-30 metrową strefą okrajkową ściany lasu, wzdłuż tego fragmentu ul. Leśnej. Jest to specyficzny fragment siedliska przyrodniczego w oddziale leśnym 190a (Adres leśny: 12-24-1-02-190 -a -00) położonym w leśnictwie Łysomice, w Nadleśnictwie Toruń (Ryc. 1). (za portalem BDL)

Więcej szczegółowych informacji na temat tego terenu, tj. jego historii oraz opis szaty roślinnej i gleb można znaleźć w następujących opracowaniach:

„Ocena przyrodnicza – szaty roślinnej terenu leśnego, w szczególności występowania chronionych gatunków roślin, w kompleksie leśnym obejmującym oddział 190, związanych z planowaną rozbudową ulicy Leśnej i ul. Spółdzielczej w Papowie Toruńskim - Osiekach.”
- dr Lucjan Rutkowski;

„Ocena zagrożeń dla walorów przyrodniczych i kulturowych terenu leśnego w kompleksie leśnym obejmującym oddział 190, związanych z planowaną rozbudową ulicy Leśnej i ulicy Spółdzielczej w miejscowości Papowo Toruńskie-Osieki. Ocena stanu siedliska leśnego.”
- mgr inż. Jan Pakalski.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż w **ekologii** (dyscyplina nauki biologicznej) takie siedlisko opisuje się mianem **ekotonu**.

Ekologia – to nauka o strukturze i funkcjonowaniu przyrody, zajmująca się badaniem oddziaływań pomiędzy organizmami a ich środowiskiem oraz wzajemnie między tymi organizmami (czyli strukturą ekosystemów). (za Wikipedia)

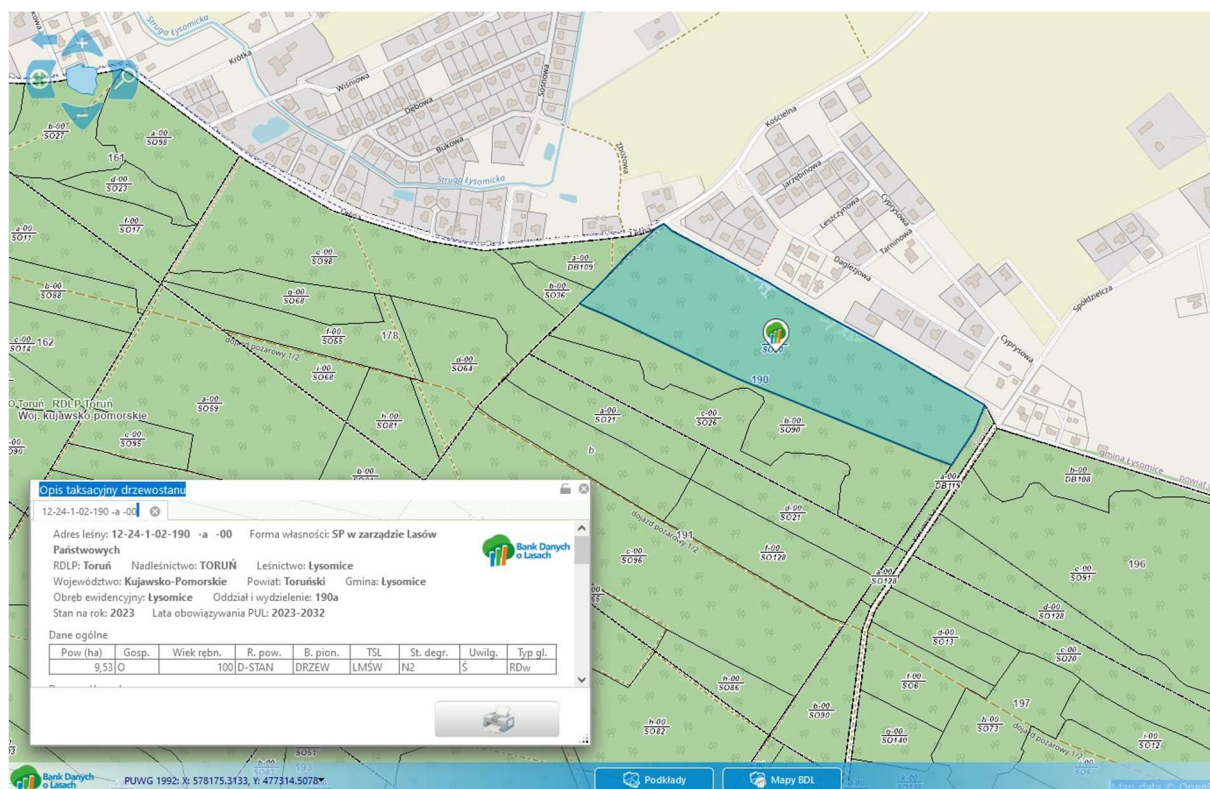
Ekoton (gr. *oikos* = dom + *tonos* = napinanie) – ekosystem, który stanowi strefę przejściową między co najmniej dwoma ekosystemami.

Zamieszkują go organizmy charakterystyczne dla obu biocenoz (efekt styku) oraz takie, które są swoiste tylko dla tej strefy. Obszary te charakteryzują się więc dużą bioróżnorodnością.

Populacje ekotonu mogą być liczniejsze niż sąsiadujących ekosystemów. Przykładami są: miedza, wybrzeże, a także strefa rozdzierająca łąkę od lasu lub lasu i stepu. (za Wikipedia)

W analizowanym przypadku, strefę ekotonową stanowi właśnie ta 20-30 metrowa strefa okrajowa lasu, rozciągająca się pomiędzy położonym na południe kompleksem leśnym monokultury sosnowej, a położonym w kierunku na północ, za ul. Leśną, powstającym osiedlem parterowych domków jednorodzinnych, na do niedawna uprawianych gruntach rolnych.

Dopiero uwzględniając wszystkie powyżej zapisane informacje można zrozumieć jak kluczowe znaczenie dla zachowania zasobów i walorów przyrodniczych tego obszaru ma opisana strefa brzegowa lasu. Stąd w moich badaniach skupiłem się na sporządzeniu inwentaryzacji przyrodniczej fragmentu lasu ekotonowego oraz obszaru powstającego osiedla jednorodzinnych domów mieszkalnych.

Ryc. 1. Plan sytuacyjny z zaznaczonym wydzieleniem leśnym 190a. (za BDL)

Metodyka

Inwentaryzację ptaków oparto na zmodyfikowanej (dostosowanej do potrzeb tego opracowania) metodyce opracowanej dla programu Monitoringu Pospolitych Ptaków Lęgowych (skrót: MPPL), będącego częścią Państwowego Monitoringu Środowiska koordynowanego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska i prowadzony w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (MPPL Instrukcja liczenia, dostępna na stronie; <http://www.monitoringptakow.gios.gov.pl/instrukcje-i-formularze>).

Na wstępie na dystansie ok. 400 m ul. Leśnej, na odcinku od ul. Kościelnej do ul. Spółdzielczej w miejscowości Papowo Toruńskie– Osieki, wyznaczono 3 punkty obserwacyjno-nasłuchowe, mniej więcej co 100 m licząc od każdego z końców fragmentu tej ulicy.

Notowanie osobników gatunków ornitofauny rozpoczynano w pierwszym wyznaczonym punkcie obserwacyjnym, wnikliwie monitorując wszystkie obiekty budowlane, zgromadzony materiał do budowy, drzewa i krzewy, roślinność ozdobną oraz linie energetyczne i niebo w okolicy. Jednocześnie, przez cały czas obserwator nasłuchiwał głosów ptaków i wykrywał te przelatujące nad obszarem prowadzenia obserwacji. Po okresie minimum pół godziny, przechodzono do następnego punktu 100 m dalej. Celem polepszenia warunków nasłuchu i identyfikacji gatunków, obserwator wchodził niedaleko (do 10 m) i na krótki czas do lasu. Obszar obserwacji ornitologicznej obejmował całą strefę lasu okrajkowego (ekoton) oraz osiedle parterowych domków jednorodzinnych, na dystansie do 200 m od ul. Leśnej.

Podczas metodycznego rozglądania się wokóło wnikliwie monitorowano teren wykorzystując lornetki ornitologiczne, notowano wszystkie widziane lub usłyszane osobniki ptaków. Podczas obserwacji terenowych notowane były stwierdzenia poszczególnych gatunków ptaków. Ponadto uwzględniono wszystkie zaobserwowane i zidentyfikowane gatunki ptaków przelatujących w polu prowadzenia obserwacji, starając się unikać notowania wielokrotnego tych samych okazów, co do których było się przekonaniem, że są to osobniki wcześniej zanotowane (np. sierpówki, kosy, bogatki i pliszki siwe śpiewające w tym samym miejscu, grzywacze widziane na drzewie). Lęgowość poszczególnych gatunków ptaków była określona na podstawie obserwacji charakterystycznego zachowania (np. znoszenie materiału do budowy gniazda, kopulacja, znoszenie pokarmu lub materiału do budowy gniazda, przeganianie intruza), a także na podstawie zlokalizowania gniazda (grzywacz) lub dziupli.

Obserwacje terenowe przeprowadzono:

- w dniach 1 oraz 2 maja br.;
- w godzinach rannych: od 6:00 do 8:00;
- w dobrych warunkach pogodowych: temp. ok. 14°C; bez deszczu; niebo bez chmur.

Wyniki inwentaryzacji ornitologicznej załączono na końcu w 2 tabelach:

Tabela 1. – Ekoton

Tabela 2. - Osiedle

Charakterystyka ornitofauny

W ramach inwentaryzacji ornitologicznej przeprowadzonej w maju 2024 roku na terenie fragmentu ul. Leśnej, na odcinku od ul. Kościelnej do ul. Spółdzielczej, w miejscowości Papowo Toruńskie – Osieki, zarejestrowano (widziano lub usłyszano) łącznie 49 gatunków ptaków. To znacząca ilość zważywszy, że liczba gatunków ptaków (Aves) stwierdzonych w Polsce i wpisanych na listę krajowej awifauny na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosiła 460 (według podziału przyjętego przez Komisję Faunistyczną Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, która zajmuje się weryfikacją obserwacji). To także znacząca ilość gatunków zważywszy, że mamy do czynienia z lasem gospodarczym oraz dopiero co powstały i ciągle się rozbudowywanym osiedlem parterowych domów jednorodzinnych, które niewątpliwie generuje na swoim terenie znaczące natężenie ruchu osobowego (pracownicy) i samochodowego związanego z obsługą placów budowy, a także ze zwykłym życiem osiedlonych już mieszkańców.

Tym niemniej zróżnicowany teren osiedla (obiekty budowlane – ukończone i te jeszcze w procesie, urządzone od podstaw ogrody oraz pielęgnowane trawniki, ogrodzenia oraz modne nasadzenia żywotników, mała architektura ogrodowa i zraszacze, linie energetyczne i słupy oświetleniowe, nieużytkowane tereny pod zabudowę) oraz przyległe pola uprawne i w pewnym stopniu zróżnicowany las gospodarczy (z przyrodniczym siedliskiem ekotonu - 20-30 metrowa strefa okrajkowa lasu) stwarzają pewną mozaikę różnych siedlisk (ekosystemów), w tym ekotonów (strefy przejściowe między co najmniej dwoma ekosystemami) będących atrakcyjnymi dla dużej liczby krajowych gatunków ptaków. – Stąd właśnie tak spora liczba i gatunków zinwentaryzowanych, ale jednocześnie zróżnicowanych co do preferencji siedliskowych, gdzie obok gatunków wybitnie synantropijnych zarejestrowano gatunki związane z polami uprawnymi, czy też starymi lasami mieszanymi. Należy jednak podkreślić, iż samo stwierdzenie obecności tych gatunków - bez statystycznego potwierdzenia uzyskiwania sukcesów lęgowych - nie przesądza o rzeczywistym potencjale ekologicznym tych siedlisk dla poszczególnych gatunków ptaków. Choć ilość gatunków lęgowych – pewny (10 gat.) i prawdopodobny (12 gat.) w strefie ekotonu leśnego (*patrz Tabela 1.*), jak również zalatujących i żerujących na tym terenie i w jego otoczeniu, daje pojęcie o dużym potencjale ekologicznym zbadanego obszaru i jego otoczenia.

Należy odnotować, iż 3 spośród 49 zidentyfikowanych gatunków należy do ptaków łownych na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2454), tj.:

bażant *Phasianus colchicus*
krzyżówka *Anas platyrhynchos*
grzywacz *Columba palumbus*

Wszystkie pozostałe gatunki ptaków (46 x) objęte są w Polsce ochroną gatunkową na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t.j. Dz.U. 2022 poz. 2380).

Wnioski końcowe

Pomimo braku stwierdzenia szczególnie rzadkich i/lub wymagających tworzenia stref (ochrona strefowa) chronionych gatunków ptaków, stosunkowo cenny, bo w miarę naturalny pas leśny przy projektowanym dokończeniu ul. Leśnej w Papowie Toruńskim – Osiekach należy do cenniejszych fragmentów lasów otaczających Toruń (za dr L. Rutkowski; za mgr inż. Jan Pakalski) i ze względu na jego rolę dla awifauny należy w miarę możliwości zaplanować budowę ulicy w sposób maksymalnie oszczędzającym brzeżny skraj przedmiotowego lasu.

Odnotowane ptaki pod względem statusu ochronnego nadawanego przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN) uznawane są za gatunki najmniejszej troski (LC, Least Concern). Status obejmuje gatunki, których zgodnie z kryteriami IUCN nie można uznać w większym lub mniejszym stopniu za zagrożone wyginięciem lub nawet niebędące bliskimi zagrożeniami (ang. *near threatened*). Do kategorii tej należą gatunki pospolite i szeroko rozprzestrzenione. (*patrz lista gatunków w Tabeli 1 i 2*)

Mimo powyższego należy zaznaczyć, iż niektóre ze stwierdzonych gatunków są na terenie Polski względnie nieliczne, wymagają dla zamknięcia cyklu życiowego specyficznych oraz najczęściej wymagających ochrony siedlisk przyrodniczych.

Sporządził: **Leszek Wasielewski**

Toruń, dnia 3 maja 2024 r.

Literatura i źródła informacji:

„Ocena przyrodnicza – szaty roślinnej terenu leśnego, w szczególności występowania chronionych gatunków roślin, w kompleksie leśnym obejmującym oddział 190, związanych z planowaną rozbudową ulicy Leśnej i ul. Spółdzielczej w Papowie Toruńskim - Osiekach.”
- dr Lucjan Rutkowski

„Ocena zagrożeń dla walorów przyrodniczych i kulturowych terenu leśnego w kompleksie leśnym obejmującym oddział 190, związanych z planowaną rozbudową ulicy Leśnej i ulicy Spółdzielczej w miejscowości Papowo Toruńskie-Osieki. Ocena stanu siedliska leśnego.”
- mgr inż. Jan Pakalski

<https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/mapy>

<https://pl.wikipedia.org/>

<https://isap.sejm.gov.pl/>

Tabela nr 1. - Ekoton

Tabela nr 2. - Osiedle